

Декомунізаційні моделі перейменування населених пунктів Півдня України (на прикладі Херсонської області) / Гоманюк М. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Географічні науки”, Випуск №6. – 2017. – С.30-37

УДК 913 (4/9): 801.7

Микола Гоманюк, к.с.н., доцент кафедри соціально-економічної географії Херсонського державного університету

ДЕКОМУНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У XIX-XX ст. географічні мапи Херсонської та Таврійської губернь, а також тих територій, на яких 1944 року була створена теперішня Херсонська область, рясніли назвами населених пунктів неслов'янськими мовами [1, 3, 16]. У цих назвах відображалася історія заселення Північного Причорномор'я та українського Приазов'я представниками різноманітних етнічних груп: кримськими татарами та ногаями, німцями, євреями, шведами, греками, швейцарцями, молдаванами тощо. На Херсонщині з цих назв найбільш поширеними були тюрко- та германомовні. У радянські часи більшість з них зникла і замість них на картах області з'явилися або ідеологічно марковані, або нейтральні назви.

Прийняття 2015 року в Україні Закону “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістського (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки” створило умови для повернення історичної топоніміки. Це стосується передусім ойконімів (назв населених пунктів) та годонімів (назв вулиць, провулків тощо). Частково ці очікування виправдилися й окремі населені пункти та вулиці дійсно повернули свої історичні назви. Проте стосовно перейменування інших були обрані інші засади і моделі.

Мета статті – визначити моделі перейменування, які використовувалися у процесі декомунізації топонімів в Україні. Завдання статті – визначити засади, що лежать в основі виокремлення моделей перейменування; окреслити соціально-політичні та етноконфесійні передумови використання різних моделей; з'ясувати територіальну специфіку вживання різних моделей перейменування на території Херсонської області.

Топонімічним проблемам Херсонщини приділялося достатньо багато уваги в краєзнавчій літературі. У цьому аспекті варто відзначити праці М. Авдальяна, Ю. Безуха, А. Горобця, О. Лиховида тощо [2, 3, 4, 9, 17, 23]. Попри це етимологія херсонських ойконімів залишається в багатьох випадках суперечливою. До нині бракує ґрунтовних кваліфікованих лінгвістичних опрацювань південноукраїнської топоніміки. У краєзнавчій літературі замість результатів лінгвістичних досліджень часто можна зустрітися з так званою “народною етимологією”, основою якої є сучасна фонетична співзвучність слів та відповідна інтерпретація назв. Ситуація ускладнюється тим, що протягом кількох століть історична топоніміка зазнала суттєвих змін. Проте навіть у сильно трансформованому стані неслов'янське походження великої кількості топонімів Херсонщини не викликає сумнівів у дослідників.

Тюркомовні назви були більш поширеними на лівобережній частині Херсонської області. Наприклад, районний центр Новотроїцьке мав назву Сарабулат (Сарибулат), селище Сиваське того ж району – Каракуй (Каракуї), село Громівка називалося Аирча (Аірча), Воскресенка – Кегенли (Когунли), Сергіївка – Койчі, Новомихайлівка – Кічкемі або Великий Ташкишкен, Одрівка – Карачой або Акермен, Новопокровка – Джани-Киргиз, Заозерне – Каїро-Тубал [1, 2], селище Партизани Генічеського району називалося

Артакую, село Новодмитрівка – Джамбурлук (Джембойлук), Стрілкове – Чокрак, Рівне – Артаба, село Олександрівка Каланчацького району називалось Атамань, Гаврилівка-Друга – Керменчук, Привілля – Домузла [1, 3], село Приморське Скадовського району – Карга, село Строганівка Чаплинського району – Джайпа, Іванівка – Терек [4], село Петрівка Нижньосірогозького району – Мустопой [1]. В залежності від джерел ці назви часто пишуться з різними варіаціями.

Частина тюркських ойконімів у трансформованому стані збереглася й у радянські часи. Це лівобережні місто Генічеськ (тюрк. – Єнічі [5] або Дженішке [6]), селища міського типу Чаплинка [7] та Каланчак [8], села Чонгар, Качкарівка, Буркути, Атамань, Каїри, Каїрка, Нижні та Верхні Торгаї, Нижні Сірогози, Верхні Сірогози [9] тощо. Збереглися тюркські назви і на правому березі – це села Бургунка, Качкарівка, Тягинка, Кизомис (Кізім Мис) [1], Новокаїрка.

Крім того, мешканці цілої низки сіл відповідних районів у повсякденній мові замість офіційних топонімів і сьогодні вживають старі назви, у тому числі ймовірного тюркського походження. Так, село Таврійське Голопристанського району до сих пір називають Келегеї, село Виноградове Олешківського району називають Чалбаси, село Першокостянтинівку Чаплинського району – Чокрак, село Олексіївку Каланчацького району – Чурюм, село Азовське Генічеського району – Юзкуй, село Дружелюбівку Новотроїцького району – Комрат (Комрат – ім'я ногайського роду [10]), частину селища міського типу Любимівка Каховського району – Чакрак. Від мешканців Новотроїцького можна почути, що їх селище називалося Старий Булат.

Скласти конкуренцію назвам, пов'язаним з історією заселення, можуть назви сіл, пов'язані з назвами колгоспів, які діяли на територіях відповідних сільрад. До нині назви ліквідованих колгоспів і радгоспів працюють як альтернативна неофіційна топоніміка у сільській місцевості. Інколи трапляється так, що люди плутаються в офіційних назвах, проте чітко орієнтуються у неофіційних назвах. Так село Миролюбівку Білозерського району до сих пір називають Радземля (через назву колгоспу “Радянська земля”), село Нова Зоря Білозерського району – Армяни (ймовірно через назву колгоспу “Труд вірмен”) [28]. Наводимо фрагмент інтерв'ю експерта з Каланчацького району. *“Специфіка Каланчацького району, що тут назви сіл і селищ відрізняються від їх офіційних назв. Наприклад, Роздольне – всі кажуть, що це Парижком. Це був совхоз імені Паризької комуни. Потім, Новопавловка – всі кажуть, що це Серп, бо був совхоз Серп і молот. Новоолександрівка – це офіційна назва, але якщо ви запитаете: «А де тут Новоолександрівка?», то не всі поймуть, що це за село, бо всі знають, що це Бугайовка, бо це історична назва. Там колись жили купці Бугаї, і звідси пішла назва села. Потім той же самий Червоний Чабан, його називають або Чабан, або Вадім – по залізничній станції. Те ж саме Мирне. Мирним дуже мало хто його називає. Всі кажуть станція Каланчак або просто “на станції”. Теж саме Олександрівка – всі кажуть, що це Рисовод. Там колись був совхоз Рисовод. Теж саме село Олексіївка – всі кажуть, що це Чурюм. Це перша її історична назва”.*

І таких випадків у Херсонській області багато. Ймовірно, це було реакцією на радянську штамповку топонімі, щоб якимось виділитися на тлі численних Ленінських, Радянських, Роздольних та інших розтиражованих назв, люди придумували або зберігали свої “унікальні” назви. Іноді ці “колгоспні” назви закріплювалися й офіційно. Так, у 1992 році було перейменовано частину села Гладківка, мешканці якої вирішили відокремитися. У цьому селі діяло два колгоспи, один з яких називався Таврія [11] (згодом ім. Покришева). Коли мова зайшла про перейменування, то замість історичної назви Келегеї, була взята інша “історична” назва – Таврійське. Хоча офіційна версія стверджує, що нова назва пов'язана з “історичною назвою нашого регіону” [12]. Відповідно, варто

було би з'ясувати чи не мають нові декомунізаційні назви “колгоспного коріння”.

Наведені факти зайвий раз підкреслюють важливий зв'язок топоніміки з суспільним життям. “Топоніми відносяться до числа речей, які найбільш тісно (intimate) пов'язують людей з їх територією” – пише британська археолог та історик культури Джакетта Хоукс [13].

Декомунізація офіційно повернула частину ймовірно тюркських назв на мапу Херсонської області. У 2016 році селу Фрунзе Іванівського району було повернуто історичну назву Агаймани, Ленінське Скадовського району стало селом Карабулат, Пролетарка Олешківського району стало селом Челбурда. Також стало називатися Ногайським селище Жовтневе Генічеського району (хоча назва Ногайське і не є історичною для цього населеного пункту). Проте частині сіл, які до радянського перейменування мали тюркські назви дали нейтральні назви. Так, село Фрунзе (колишня назва Юзкуй, Юзкуя) Генічеського району стало Азовським, село Радгоспне Скадовського району (Гаваджино) 2016 року перейменували в Благодатне [14], а селище Партизани Генічеського в Рикове. Хоча Рикове – це теж історична назва, проте давнішою назвою колишніх Партизанів була тюркська назва Артакую. Тим не менш, було прийнято рішення повернутися до назви Рикове, хоча у стороннього спостерігача ця назва асоціюється скоріше з прізвищем Олексія Рикова – голови РНК СРСР у 1924–1930 рр. Про це свідчить відповідний допис у Вікіпедії (українська редакція), де зазначено, що Партизани були переіменовані у Рикове *“на честь А. І. Рикова відповідно до закону України від 09.04.2015 № 317-VIII”* [15].

Німецькомовні назви та назви на івриті та їдиш були здебільшого розповсюджені на правобережжі Херсонщини. Це назви сільськогосподарських поселень, заснованих німецькими, єврейськими та шведськими колоністами, які прибули сюди в кінці XVIII на початку XIX століть та назви, які з'явилися внаслідок утворення в 20-х роках XX ст. єврейських національних районів та окремих єврейських сільрад. Німецькими колоністами були засновані теперішні Високопілля (колишне Кронау), Благодатівка Великоолександрівського району (Розенталь), Високе (Нейфельд), Зміївка Бериславського району (утворилося внаслідок злиття німецьких колоній Клостендорф, Шлянгендорф, Мюльгаузендорф (Мільгаузендорф) та шведського поселення Гаммальсвенскбю, яке також було відоме під назвою Альтшведендорф або Старошведське), Кочубеївка (Тіге), Красновка (Шенау), Пригір'я (Альтенау), Розівка (Розенорт) Високопільського району [3, 4]. Єврейські колоністи, які прибули з території теперішньої Білорусі та півночі України, заснували колонії Львово та Новоберислав Бериславського району, Бобровий Кут, Калинінське (Велика Сейдеменуха, згодом Калиніндорф) та Малу Сейдеменуху (Штерндорф) Великоолександрівського району. У 20-х роках минулого століття на території теперішньої Херсонщини з'явилися назви Юдіндорф (зараз Чкалове Великоолександрівського району), Фрайдорф (Вишневе), Фрайлебен (Степове), Вайндорф (Труд), Найндорф (Новосілки) і ще ціла низка назв на їдиш [3, 4, 16, 17]. Більшість колишніх німецьких та єврейських колоній була переіменована за радянських часів. Проте якщо німецька топоніміка повністю зникла з мапи області, то єврейська частково збереглася. Залишило єврейську назву село Мала Сейдеменуха (з івриту – “тихе поле” [16]), та єврейські села, які від початку мали українські назви.

Декомунізація торкнулася тільки одного населеного пункту з наведеного списку. У 2016 році село Калинінське було переіменовано в Калинівське. Назву Чкалове було вирішено не змінювати у Великоолександрівському та Новотроїцькому районах, де є селища з такою назвою, які виникли на місці колонії Доренбург та хутору Джанбек [2]. Також збереглася назва села Труд Скадовського району, яке називалося Вайндорф [17]. Враховуючи те, що всі німецькі назви та всі назви на їдиш були усунуті з мапи

Херсонщини у 40-ві роки минулого століття [18], можна зауважити, що жоден з “репресованих” у сталінські часи топонімів так і не був “реабілітований” під час декомунізації.

Цікаво, що назви типу Чкалове, Максима Горького, Труд, Геройське, Вільна Україна формально не підпали під дію “декомунізаційних” законів. Проте їх зв’язок з марксистсько-ленінською ідеологією та комуністичним минулим є очевидним. Назви типу Труд чи Промінь можна віднести до криптокомуністичних назв. Принаймні, зазначені вище топоніми не менше ніж перейменовані Партизани, Ударник чи Індустріальне є виразниками тоталітарної ідеології. І за наявності відповідної ініціативи, історична справедливість могла б бути відновлена відносно цілої низки населених пунктів Херсонщини. Але ініціативи «знизу» на Херсонщині не було. Серія фокус-груп у Чаплинці, Генічеську, Новотроїцькому, Каланчаку показала, що переважна більшість населення була проти перейменування. Тому зрозумілою є омонімічна модель перейменування.

Як відомо, рішення про перейменування приймається за двома схемами. За першою – місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування самі подають до Верховної України (ВРУ) Ради свої пропозиції щодо нових назв населених пунктів, але якщо така процедура не виконується, тоді працює інша схема. Верховна Рада приймає рішення про перейменування на підставі рекомендацій Українського інституту національної пам’яті (УІНП). Проект постанови про перейменування населеного пункту подає до ВР суб’єкт законодавчої ініціативи: народний депутат України, Кабінет Міністрів України або Президент України [19]. За даними експертних інтерв’ю в Херсонській області на місцях часто намагалися або зберегти поточну назву, використовуючи її нову трактовку, або перейменувати так, щоб нова назва була омонімічною до поточної, або взяти нейтральну назву. Наприклад, назву села Володимиро-Іллінку Новотроїцького району громада намагалася відстояти, мотивуючи це тим, що село ніби було названо на честь Святого Володимира Великого та Святого Іллі, а не Володимира Ілліча Леніна. Назву села Радянське Білозерського району намагалися спочатку зберегти, тому що назва походить від слова “радитися”, а потім вирішили назватися Радісним. У результаті Володимо-Іллінці назву придумали у Києві – і вона стала називатися Чумацький Шлях, і тепер всі сільські установи мають починатися з невимовного слова “чумацькошляська”. Нову назву Радянському придумали на шкільному конкурсі – Миролюбівка [20].

Подібне явище також спостерігалось під час радянських перейменувань. Так, селище Максима Горького Каланчацького району з’явився на місці “кордону Горьського”, село Дружелюбівка через назву Камрад (товариш) [2], напевно, має зв’язок з назвою урочища Комрат, а село Волчанське Акимівського району Запорізької області при заснуванні мало румунську назву Волканешт [1]. Омонімічна стратегія збереження попередньої назви має спільні риси з деетимологізацією. Деетимологізація характеризується втратою попереднього етимологічного значення, у результаті чого мотивована назва стає невмотивованою. Приклад з селом Волчанським ілюструє саме деетимологізацію.

Модель фонетичної співзвучності з наступною деетимологізацією “спрацювала” у випадку Калинінського Великоолександрівського району (Великої Сейдеменухи), яке стало Калинівським, і села Червонопрапорного Генічеського району, яке стало Червоним.

Окремо слід виділити назву “Таврійське”, пов’язаною з назвою історико-географічного регіону Таврія. До декомунізації у Херсонській області вже існували місто Таврійськ, два села Таврійських, село Таврія і село Тавричанка. Унаслідок декомунізації область поповнилася ще трьома населеними пунктами з назвою Таврійське – у Генічеському (селище Радянське, у якому вже ніхто не живе), Верхньорогачицькому (село

Пролетарій) та Білозерському районах (село Кірове). Останнє, між іншим, знаходиться на Правобережжі, тобто поза межами історичної Таврії. Уживання шаблонних нейтральних назв стало розповсюдженим явищем не лише в Херсонській області, а в Україні взагалом. Найбільш розтиражованими стали нейтральні назви типу Мирне, Щасливе, Благодатне, Приморське, яких тільки в Херсонській області стало декілька. У результаті маємо по Україні десятки Благодатних, Мирних, Степових, Вишневих, Калинівок, Калинівських і Калинових [14]. Це десятки назв ніяк не пов'язаних з територією та її історією.

З-поміж умовно нейтральних нових назв можна виділити “пацифістичні”: Мирне, Миролов'ївка, Любомирівка. Ураховуючи те, що декомунізація відбувається на тлі військового конфлікту на Сході України, ця тенденція не є дивною. У них відображаються сподівання людей на завершення війни та мирне життя.

Ідеологічних ойконімів, до яких можна віднести назви, пов'язані з іменами ідеологів українських національних рухів, українських політиків, військових діячів тощо, у Херсонській області спостерігається небагато. Власне, тільки один – село Донцово (колишнє Комсомольське) Нижньосірогозького району. Село було названо так “на честь Дмитра Донцова – українського літературного критика, публіциста, філософа, політичного діяча” [21], родина якого мала землі в теперішньому Нижньосірогозького району. Тут також існував колись хутір Донцової [9]. Так що це перейменування можна теж віднести до моделі повернення історичної назви.

Специфіку перейменувань годонімів, насамперед, варто розглянути на прикладі обласного центра. У Херсоні було ухвалено рішення частково повернути старі назви вулиць, а частково змінити назви на принципово нові. Завдяки першій стратегії на мапі Херсона з'явилися вулиці, пов'язані з історією заселення міста представниками різних етноконфесійних груп. Це вулиці Грецька (колишня частина вулиці Леніна), Єврейська (Войкова), Лютеранська (Кірова), Старообрядницька (Комсомольська) [22]. Не повернулися на карту назви Арнаутська (зараз це вулиця Пушкінська), Караїмська (Філатова), Магометанська (Заводська) та Католицька (частина вулиці Комсомольської) [23].

З'явилася Єврейська вулиця і в місті Каховка Херсонської області [24]. У Новій Каховці з'явилася також “етнічна” назва “вулиця Французька” – тільки невідомо з чим конкретно це пов'язано – чи з франкомовними швейцарськими колоністами, які проживали на околиці теперішньої території Новокаховської міськради (селищі Основа), чи з попередньою назвою вулиці – Паризької Комуни.

З-поміж нових херсонських годонімів переважають нейтральні назви і назви, пов'язані з іменами видатних українців: козацьких ватажків, представників національно-визвольних змагань, науковців, українських письменників, культурних та громадських діячів (Андрій Грабенко, Ілько Борщак, генерал Олексій Алмазов, полковник Володимир Кедровський, Василь Стус, Іван Богун та ін.). До цього списку потрапили і представники інших етнічних груп: єврейської (Ісаак Гуревич, Володимир Баранов-Росіне, Людвіг Заменгоф), кримськотатарської (Ісмаїл Гаспринський), польської (Йосип Пачоський), вірменської (Сергій Параджанов) тощо.

Кінцевий варіант перейменування виявився більш поліетнічним, ніж його попередні проекти. Наприклад, у проекті Херсонського обласного відділення Конгресу української інтелігенції з 49-ти запропонованих перейменувань 15 – це старі назви, у тому числі Лютеранська, Католицька, і 34 – це назви пов'язані з українською історією, тільки у більш “радикальний” для Херсона редакції. У цьому списку можна зустріти наступні назви: генерала Шухевича, отамана Михайла Наймановича, підполковника Голуба, Героїв Конотопської битви, Героїв УПА тощо. [25]. Поверхневий аналіз нової годоніміки говорить про те, що її автори, ймовірно, є прихильниками етнічної моделі нації, у якій

належність до нації визначається саме етнічним походженням.

У Каховці, Новій Каховці, Скадовську, Голій Пристані, Генічеську та в селищах міського типу частіше зустрічаються нейтральні нові назви вулиць: Затишна, Зелена, Таврійська, Вишнева, Торгова, Зелена, Кленова, Фіалкова тощо. У тренді також й українські назви: Андрія Шептицького, Тараса Чорновола, Івана Сірка, Пилипа Орлика тощо. Попри пропозиції з боку кримськотатарських активістів, на вулицях Генічеська так і не з'явилися кримськотатарські назви. У процесі перейменування були внесені пропозиції перейменувати дві вулиці на честь кримських ханів, які мали безпосереднє відношення до заснування міста Генічеськ – хана Мухаммед-Гирея і Сагиб-Гирея [6].

У той же час Верховна Рада України приймає рішення про повернення історичної топоніміки в Автономній Республіці Крим, згідно з яким 72 населених пункти Криму отримали кримськотатарські назви [26]. Перед цим у ЗМІ з'явилася інформація про те, що з цього питання активно співпрацюють Інститут національної пам'яті та Меджліс кримськотатарського народу [27]. Зрозуміло, що в умовах окупації немає сенсу чекати на те, що місцеві громади в кримських населених пунктах будуть виконувати українські закони, і в таких умовах перейменування в Криму можна провести тільки “зверху”. Проте, ніщо не заважало повернути історичні тюркські назви в Херсонській області хоча б у тих населених пунктах, де місцеві громади не змогли запропонувати свій варіант. Наприклад, у Партизанах.

У результаті проведеного дослідження можна зробити декілька висновків. Головними моделями перейменування населених пунктів у Херсонській області стали: по-перше, придумування принципово нових назв переважно нейтрального характеру; по-друге, омонімія та деетимологізація – придумування назви подібної до старої зі збереження її звучання, але втратою попереднього сенсу; по-третє, повернення історичної назви. Український етнічний історичний метанарратив проявився лише на рівні годоніміки, а на рівні ойконіміки в досліджуваному регіоні переважають нейтральні, часто шаблонні, назви.

Повернення історичних назв не стало головною тенденцією декомунізації в Херсонській області, в тому числі відносно назв, пов'язаних з нетитульними етнічними групами. Більшість тюркських, німецьких та єврейських топонімів так і не повернулись на мапу Херсонської області, хоча їх зникнення безпосередньо пов'язано зі сталінськими репресіями та депортаціями.

Тюркські назви було повернуто тим населеним пунктам, де кримських татарів взагалі немає, або їх кількість є незначною – Челбурді, Агайманам, Карабулату, натомість там, де проживає відносно багато представників цієї етнічної групи (Генічеський та Новотроїцький райони), під час вибору нових топонімів зупинялися на нейтральній назві. Це може бути наслідком ксенофобії по відношенню до неслов'янських етнічних груп.

При більш ґрунтовному аналізі було з'ясовано, що нові нейтральні назви попри їх семантичну нейтральність теж є ідеологічними (антиідеологічними) або псевдонейтральними. Це пов'язано зі спробами місцевого населення уникнути появи ідеологічно, політично та етнокультурно маркованих назв в їх населених пунктах. У цьому випадку одним з мотивів використання такої моделі може бути приховане перешкоджання декомунізаційним процесам.

Зауважимо, що хвиля декомунізаційних перейменувань не відновила історичної справедливості відносно германо- та тюркомовних ойконімів, і не тільки не розбавила уніфіковану радянську топоніміку, а й ще більше збіднила топонімічне культурне розмаїття через уживання шаблонних і абсолютно ніяк не пов'язаних з історією та географією назв.

1. Шуберт Ф.Ф. Сборная таблица Военно-топографической карты Российской империи, 1946-1963 гг. / [Электронный ресурс]. – Это место. – Режим доступа: <http://www.etomesto.ru/shubert/>
2. Горобець А.Я. Топонімічний словник Новотроїцького району Херсонської області. – Херсон: Айлант, 2015. – 56 с.
3. История городов и сел Украинской ССР. Херсонская область / [под ред. Мельникова А.Т.]. – К.: Институт истории Академии наук УССР, 1983. – 668 с.
4. Орлова З.С., Ратнер И.Д. Из истории заселения Херсонщины: Краткий справочник. – Херсон, 1995. – 128 с.
5. Янко М.Т. Топонімічний словник-довідник Української СРСР / Янко М.Т. – К.: Радянська школа, 1973. – 180 с.
6. Аблязов Н. Будут ли в Геническом улицы Мухаммед Герай хана и Сахиба Гирея? / Ислам в Україні. – Режим доступа: <http://islam.in.ua/ru/novosti-v-strane/budut-li-v-genicheske-ulicy-muhammed-geray-hana-i-sahiba-gireya>
7. Бушаков В. А. О первоначальном названии Аскания-Нова-«Чапли» // Советская тюркология. – Баку, 1980. – № 1. – С. 50–52
8. Каланчак / Краєзнавство Таврії. Сайт Херсонської обласної наукової бібліотеки імені О.Гончара. / [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://krai.lib.kherson.ua/litopis-kalanchaskiy-naseleni-punkti-kalanchak.htm>
9. Безух Ю.В. На перехресті світових шляхів / Безух Ю.В. – Мелітополь: Люкс, 2006. – 308 с.
10. Кидырниязов Д. Западные ногайцы / Половецкая луна. – 1993. – № 3. – Режим доступа: https://vk.com/wall-91520039_65
11. Херсонська область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 квітня 1967 року. Вид. 3-є. – Херсон: Управління по пресі, 1967. – 122 с.
12. Державний архів Херсонської області. – Фонд №Р-1979. – Опис №16. – Справа №62
13. Kintisch E. The Science Hidden In Your Town Name: How place names encode ecological change. – Nautilus. – <http://nautil.us/issue/30/identity/the-science-hidden-in-your-town-name>
14. Перелік нових і старих назв населених пунктів / Офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті. – <http://www.memory.gov.ua/page/perelik-novikh-i-starikh-nazv-naselenikh-punktiv>
15. Риков О.І. Вікіпедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/Риков_Олексій_Іванович – Дата звернення 9 квітня 2017 р.
16. Пасик Я. Калининдорфский еврейский национальный район / Пасик Я. / Еврейские земледельческие колонии Юга Украины и Крыма. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://evkol.ucoz.com/kalinindorf.htm>
17. Лиховид О. Скадовськ: місто, порт, курорт. – Скадовськ, 2004. – 256 с.
18. Державний архів Херсонської області. – Фонд №Р-1979. – Опис №1. – Справа №113
19. Як перейменувати вулицю. Правові засади перейменування вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території населених пунктів: Методичний збірник / Український інститут національної пам'яті, Чернігівська ОДА, Чернігівська обласна рада, Чернігівська міська рада, та ін.; Упоряд.: С. В. Бутко, Н. М. Мужикова. – Київ-Чернігів: 2014. – 122 с.
20. Лебедева Я. Багатонаціональному селу Радянському обирали нову назву всією громадою / 112-й канал. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=mw1gr4X-PEc>
21. Депутати облради взяли за “хрестини” сіл області // Наддніпрянська правда. – №15. – 26 лютого 2016 р. – С.1

22. Херсонська міська рада. Розпорядження міського голови «Про виконання вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» №80 від 19 лютого 2016 р. / Офіційний сайт міста Херсон. – Режим доступу: <http://www.city.kherson.ua/>
23. Сухопаров С.М. Улицы Херсона. Очерки. – С приложением полного списка улиц, переулков, съездов, тупиков, проездов, спусков, шоссе, площадей, бульваров, парков, скверов Херсона и указанием их старых (исторических) названий и переименований. – Херсон: СЛАЗ, 2002. – 160 с.
24. Про перейменування вулиць, провулків та площ міста Каховки / Офіційний сайт територіальної громади міста Каховка. – Режим доступу: http://kakhovka-rada.gov.ua/ua/projects/rishennja_sessiji/_pro_perejmenuvannja_vulits_provulkiv_ta_plosch_mista_kahovki897568162248
25. Оленковський М. Історичні постаті та історичні події у майбутніх назвах вулиць Херсоонщини. – Херсон: Українська миротворча школа, 2015. – 56 с.
26. Постанова Верховної Ради України «Про перейменування окремих населених пунктів та районів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1352-viii>
27. У Криму населеним пунктам повертатимуть кримськотатарські назви – Інститут національної пам'яті / Радіо «Свобода». – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27517423.html>
28. Шлях через культури. Етнокультурні туристичні маршрути по Півдню України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tavriya.info>

Гоманюк М. ДЕКОМУНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ (на прикладі Херсонської області)

У 2014-2016 роках в Україні пройшла хвиля перейменувань, у результаті якої з'явилося багато нових топонімів. На прикладі Херсонській області можна сказати, що головними моделями перейменування на Півдні України стали: по-перше, придумування принципово нових назв переважно нейтрального характеру; по-друге, омонімія (деетимологізація) – придумування назви подібної старій; по-третє, повернення історичної назви. При цьому нові нейтральні назви попри їх семантичну нейтральність теж є ідеологічними (антиідеологічними) або псевдонеітральними. Їх поява часто пов'язана зі спробами населення уникнути появи політично та культурно забарвлених назв. Можна наголосити також на тому, що хвиля перейменувань не відновила історичної справедливості відносно германо- та тюркомовних ойконімів, які були усунені з мапи в радянські часи, і не тільки не розбавила уніфіковану радянську топоніміку, а й ще більше збіднила топонімічне культурне розмаїття через уживання шаблонних і ніяк не пов'язаних з історією та географією назв.

Ключові слова: топоніміка, декомунізація в Україні, перейменування

Гоманюк Н. ДЕКОММУНИЗАЦИОННЫЕ МОДЕЛИ ПЕРЕИМЕНОВАНИЯ НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ ЮГА УКРАИНЫ (на примере Херсонской области)

В 2014-2016 годах в Украине прошла волна переименований, в результате которой появился ряд новых топонимов. На примере Херсонской области можно сказать, что на

Юге Украины главными моделями переименования населенных пунктов стали: во-первых, придумывание принципиально новых названий преимущественно нейтрального характера; во-вторых, омонимия (деэтимологизация) – придумывание названий подобного последнему; в-третьих, возвращение исторических названий. При этом новые нейтральные названия несмотря на их семантическую нейтральность тоже являются идеологическими (антиидеологическими) или псевдонейтральными. Их появление часто связано с попытками избежать появления идеологически, политически и культурно окрашенных названий. Кроме того, декоммунизационная волна переименований не восстановила исторической справедливости относительно германо- и тюркоязычных ойконимов, которые были ликвидированы в советское время, и не только не разбавила унифицированную советскую топонимику, но и еще больше обеднила топонимическое разнообразие вследствие использования шаблонных и никак не связанных с историей и географией названий.

Ключевые слова: топонимика, декоммунизация в Украине, переименование

Homanyuk M. DECOMMUNISATION PATTERNS OF RENAMING SETTLEMENTS IN THE SOUTH OF UKRAINE (THE CASE OF KHERSON REGION)

The wave of renaming was passed in Ukraine in 2014-2016 within the process of decommunisation. As the result of renaming, many new toponyms appeared. There are three basic models of renaming in the South of Ukraine. The first one is a creating of new toponyms (mainly of neutral meaning). The second one is homonymic model (deetymologisation) when new name sounds similarly as a previous name. The third one is a returning of historical names. Despite of their semantic neutrality the new neutral toponyms are not actually neutral. Their appearance often deals with attempts of avoiding ideologically, politically and culturally significant names in local regions. The decommunisation renaming did not restore the historical justice concerning Crimean Tatars, German and Jews settlements, which were renamed in times of Stalin's repressions. Due to decommunisation the cultural toponymic diversity of Kherson region became poor. One of the reasons were cliché names and toponyms which had nothing common with local geography and history.

Key words: toponymy, decommunisation in Ukraine, renaming